

УДК 372.817+17(07)

О. В. Журба,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти)

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ЕТИКИ

У статті на основі аналізу психолого-педагогічної літератури та педагогічної практики охарактеризовано принципи та особливості навчання шляхом впровадження технології розвитку критичного мислення. Обґрунтовано методичні умови формування критичного мислення учнів на уроках етики, розкрито методи та прийоми, які сприяють активізації пізнавальної діяльності школярів. Визначено такі методичні умови, направлені на формування критичного мислення на уроках етики: урахування вчителем вікових та психолого-педагогічних особливостей молодших підлітків, чітка організація пізнавальної діяльності учнів на кожному етапі уроку (виклик, осмислення, рефлексія); обов'язкове поєднання індивідуальної, групової й колективної форм організації навчання; створення на уроці атмосфери взаєморозуміння, взаємоповаги, творчого співробітництва.

Постановка проблеми. Актуальним завданням сучасної школи є виховання духовно багатой, соціально активної особистості, яка володіє культурою мислення, культурою мовлення, культурою поведінки. Сучасний підхід до навчання та виховання учнів вимагає оновлення науково-методичних підходів, застосування перспективних педагогічних технологій. Однією із таких технологій є технологія розвитку критичного мислення. Методи і прийоми цієї технології спонукають учнів до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ними матеріалу, узагальнення одержаних знань.

Активне впровадження технології розвитку критичного мислення відбувається у багатьох країнах світу, зокрема – в Канаді, США (М. Вайнштейн, А. Кроуфорд, М. Ліпман, С. Метьюз, Д. Макінстер, В. Саул, Ч. Темпл та інші).

Відомий учений М. Ліпман, засновник Інституту критичного мислення США, підкреслює, що формування критичного мислення сприяє процесу вдосконалення початкової, середньої та вищої освіти. Відбувається залучення учнів до активного навчання, коли вони не просто запам'ятовують навчальний матеріал, а й запитують, досліджують, творять, вирішують, інтерпретують та дебатують за його змістом [1: 22].

Дослідник М. Вайнштейн, аналізуючи досвід впровадження технології розвитку критичного мислення у навчальний процес американських шкіл та університетів, наголошує на необхідності введення критичного мислення у програми різних шкільних дисциплін та рекомендує здійснювати відповідну підготовку вчителів з цього питання [2: 24].

В Україні питання організації навчання з метою розвитку критичного мислення досліджують вчені К. Баханов, Т. Воропай, С. Мирошник, О. Пометун, Л. Терлецька, О. Тягло та інші. Окремі питання методики формування критичного мислення на уроках історії розглядаються в дослідженнях І. Бондарук, Д. Десятова, С. Терно. Проте питання формування критичного мислення учнів на уроках етики ще не досліджувалось.

Мета статті – обґрунтувати методичні умови формування критичного мислення учнів на уроках етики, розкрити методи та прийоми, які сприяють активізації пізнавальної діяльності школярів.

Почнемо з визначення поняття "критичне мислення". Це особливий тип мислення людини, зазначає І. Бондарук, спрямований на самостійне розв'язання нею конкретної пізнавальної чи життєвої проблеми через її всебічний розгляд на основі різних джерел інформації, визначення шляхів розв'язання цієї проблеми, їх оцінювання й обґрунтований вибір одного з них з постійною рефлексією та корекцією власної мисленнєвої діяльності [3: 89].

На думку С. Терно, критичне мислення – це здатність використовувати певні прийоми обробки інформації, що дозволяють отримати бажаний результат. Це вміння робити логічні умовиводи, приймати обґрунтовані рішення, оцінювати позитивні й негативні риси як отриманої інформації, так і самого розумового процесу [4: 13].

Д. Десятов визначає параметри критичного мислення, а саме: особистісне ставлення до об'єкта, аргументованість висновків, логічність викладу, здатність змінити позицію на основі контраргументів [5: 5]. Критичне мислення – явище багаторівневе та варіативне, бо в ньому відображаються морально-етичні настанови, соціально-політичні риси, оцінний досвід, ціннісні орієнтири, знання, способи розумових і практичних дій.

Отже, критичне мислення – це здатність людини чітко виділяти проблему, яку необхідно розв'язати; аналізувати та давати оцінку певній інформації; логічно будувати свої думки, бути відкритим до сприйняття думок інших і одночасно бути принциповим у відстоюванні своєї точки зору.

Аналізуючи навчальний процес, побудований на засадах критичного мислення, О. Пометун акцентує увагу на таких його особливостях: а) у навчання включаються завдання, розв'язання яких потребує мислення вищого рівня (аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, оцінювання); б) пізнавальна діяльність учнів організовується як дослідження учнями певної теми шляхом інтерактивної взаємодії між ними; в) результатом навчання є не засвоєння фактів чи чужих думок, а формування власних суджень на основі застосування до інформації певних прийомів мислення; г) викладання у цьому процесі є стратегією постійного оцінювання результатів із використанням зворотного зв'язку "учні – вчитель"; д) критичне мислення потребує від учнів достатніх навичок

оперування доказами та формулювання висновків; е) навчання передбачає особисту відповідальність – учні мають бути вмотивовані до обговорення і вирішення проблем, а не намагатися уникати їхнього розв'язання [6: 8].

Завданням курсу "Етика" для 5-6 класів загальноосвітніх навчальних закладів є не стільки розширення обізнаності учнів з морально-етичних категорій, скільки формування у них моральних якостей, переконань та відповідних моделей діяльності й поведінки. На відміну від інших навчальних курсів основної школи, "Етика" передбачає формування вмінь поводитися у життєвих ситуаціях відповідно до загальнолюдських цінностей та етикетних норм, спілкуватися з іншими, отримувати досвід поведінки, стосунків, взаємодії з однолітками та дорослими.

Цілком поділяємо думку О. Пометун, Л. Пилипчатіної про те, що досягти навчально-виховних цілей курсу можна тільки за умов активного залучення учня до процесу навчання, його "занурення" у відповідні навчальні ситуації на уроці й поза ним [7: 9].

Ефективність виконання висунутих завдань залежить від урахування вчителем вікових особливостей молодших підлітків, насамперед:

- їхнього прагнення до самоствердження, самовираження та самовиховання, оцінки власних рис характеру й особистості;
- намагання виховати в собі такі якості, які найбільше цінуються однолітками у цей період, – знання, кмітливість, уміння володіти собою, фізична сила тощо;
- невміння визначати мотиви та цілі поведінки людини, відсутність досвіду аналізу ситуацій спілкування саме з цієї точки зору;
- невміння зрозуміти внутрішній світ іншої людини, низький рівень емпатії;
- недостатнє знання етикетних норм чи небажання їх застосовувати у повсякденному спілкуванні.

Уявлення дитини про світ, у якому панують добро, милосердя, справедливість, чесність, складаються не стільки з наших розмов про нього, скільки з тих реальних виборів, які робить сама дитина. А навчити учнів робити правильний вибір можна шляхом формування критичного мислення.

Технологія уроку із застосуванням методів розвитку критичного мислення передбачає три етапи: "Виклик – осмислення – рефлексія".

1. Виклик, або вступна частина уроку. Вчитель актуалізує й узагальнює наявні знання учнів з теми, пробуджує інтерес до одержання нової інформації; спонукає учня до активної діяльності. Оскільки учні залучаються до процесу активного згадування того, що вони знають з опрацьованої теми, це змушує їх аналізувати власні знання та уявлення. Вчителю потрібно пробудити, викликати зацікавленість, схвилювати, спровокувати учнів думати про те, що вони знають. Відбувається активізація пізнавальної діяльності учнів, вони визначають рівень власних знань і уявлень, до яких можуть бути долучені нові. Отримані раніше знання переходять на рівень усвідомлення. Таке звернення до вже засвоєного матеріалу підвищує увагу учнів до теми, проблеми, тобто виконує мотиваційну функцію. Далі вчитель оголошує тему уроку і його очікувані результати.

2. Осмислення, або основна частина уроку. На цьому етапі учні за допомогою вчителя порівнюють свої очікування з тим, що їм реально пропонують вивчити, осмислюють теоретичні ідеї, відстежують хід власних думок, пов'язують зміст уроку з особистим досвідом, відпрацьовують уміння і стратегії мислення. Відпрацювання і закріплення учнями нових знань і способів діяльності на цьому етапі уроку відбувається за допомогою різноманітних методів і прийомів організації їх активної самостійної роботи. "Обов'язковими є два елементи – індивідуальний пошук учнів і обмін ідеями в групах чи загальному колі, причому особистий пошук мусить неодмінно передувати обміну думками" – підкреслює О. Пометун [8: 4].

3. Рефлексія, або підсумкова частина уроку. На цьому етапі учні осмислюють, узагальнюють основні ідеї уроку, формулюють свої власні думки, висловлюють особисте ставлення до матеріалу, який вивчався, оцінюють отримання знання та вміння, ставлять перед собою нові завдання.

Розглянемо детальніше кожен з етапів уроку та наведемо приклади з власної педагогічної практики.

На першому етапі уроку доцільно використовувати такі методичні прийоми: "асоціювання", "мозковий штурм", "робота в парах", "знаємо – хочемо дізнатися – дізнались", "припущення на основі запропонованих слів".

Прийом "*асоціювання*" дозволяє вчителю створити ситуацію емоційного комфорту для учнів на початку уроку, налаштувати їх на творчу роботу, визначити, як учні розуміють основні поняття уроку. Цей прийом спонукає учнів до вільного і відкритого мислення, навчає виражати свої думки точно й лаконічно. Наприклад, вивчаючи з п'ятикласниками тему "Яке значення має для людини сім'я", у вступній частині уроку запитуємо дітей про те, які асоціації викликає в них слово "сім'я". Записуємо на дошці всі запропоновані учнями слова навколо названого слова, запитуємо: "У чому цінність родинного кола для кожної людини?", далі повідомляємо тему та очікувані результати уроку.

Наступний ефективний прийом організації пізнавальної діяльності учнів під час вступної частини уроку – "*мозковий штурм*". Він спонукає учнів проявляти уяву і творчість, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки. Мета "мозкового штурму", або "мозкової атаки", полягає в тому, щоб зібрати якомога більше ідей усіх учнів щодо проблеми протягом обмеженого періоду часу (до 5 хв.). Учителю після формулювання проблемного питання "Чому кожна людина хоче мати друга?" пропонує всім учням висловити ідеї, коментарі, навести приклади, пов'язані з цією проблемою. Далі вчитель записує усі пропозиції на дошці або на великому аркуші

паперу в порядку їх виголошення без зауважень, коментарів або запитань. Потім відбувається обговорення й оцінювання запропонованих ідей. Підсумовуючи відповіді учнів, учитель наголошує, що з другом завжди цікаво, бо є спільні інтереси, йому можна довіряти свої думки, він допоможе у складну хвилину. Отже, сьогодні на уроці ми поведемо мову про дружбу та вміння дружити.

Щоб навчити учнів розв'язувати ситуативні завдання, демонструючи дотримання етичних норм взаємної поваги, допомоги, довіри, чуйності, рекомендуємо такий прийом, як *"робота в парах"*. Робота в парах дає учням час подумати, обмінятися ідеями з товаришем і лише потім висловити свої думки перед класом. Така робота сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватися, логічного мислення. Використання такого виду співпраці виключає можливість ухилитися від виконання завдання.

Таблиця *"Знаємо, хочемо дізнатися, дізналися"* зазвичай поєднує вступну і основну частину уроку. На стадії виклику вчитель пропонує учням пригадати свої знання з теми уроку і заповнити першу колонку таблиці, накресленої на дошці. Після обговорення отриманих результатів учні самі формулюють цілі уроку, тобто про що хочемо дізнатися, та записують у другу колонку. Після вивчення теми заповнюється третя колонка таблиці. Доречним буде використання такої таблиці, наприклад, під час вивчення теми *"Як пов'язані довкілля та здоров'я людини"*, оскільки матеріал цей певною мірою знайомий учням з курсу *"Основи здоров'я"*.

Знаємо	Хочемо дізнатися	Дізналися

Великий мотиваційний потенціал має методичний прийом *"припущення на основі запропонованих слів"*. Учні спробують припустити, що відбуватиметься в оповіданні, яке вони читатимуть, на підставі декількох запропонованих слів. Наведемо приклад, перш ніж читати оповідання *"Не Білосніжка"* у підручнику *"Етика"* О. Данилевської, О. Пометун для 5 класу пропонуємо учням скласти сюжет оповідання, використовуючи слова *"день народження"*, *"подарунки"*, *"однокласниця"*. Вислухавши складені учнями оповідання, вчитель пропонує порівняти їх з оповіданням у підручнику. Учні аналізують, що виявилось спільного, а що відмінного у варіантах оповідань.

В основній частині уроку відбувається ознайомлення учнів з новим матеріалом, аналіз, запам'ятовування його, тому вчителю доречно застосовувати систему закритих і відкритих запитань, також такі прийоми роботи: *"читання з позначками"*, *"читаємо та запитуємо"*, *"два – чотири – всі разом"*, *"коло ідей"* та інші.

Активна пізнавальна діяльність учнів, в основі якої лежать навички критичного мислення, передбачають вміння відповідати на запитання. На уроках етики вчителю доцільно більше використовувати запитань на пошук можливостей використання, застосування інформації (*У яких ситуаціях можна використовувати? Чим може бути корисна? Чому це дуже важливо знати? Як це може бути прикладом того, що...?*); питань на аналіз (*Що спільного і чим відрізняються об'єкти? Що ви пропонуєте? Які причини?*); питань на синтез (*Який висновок ви можете зробити? Чому ви так вважаєте? Як цю проблему можна розв'язати по-іншому?*); питань на формування оцінних суджень (*Чи правильно вчинила особа? Яке ваше ставлення до такого вчинку? Чи згодні ви з такою позицією?*). Такі питання вчать учнів чітко формулювати свою думку, вміти її аргументувати, відстоювати.

"Читання з маркуванням тексту" або *"читання з позначками"* – це один із найпоширеніших прийомів розвитку критичного читання. Учні пропонується уважно читати текст і одночасно ставити певні позначки олівцем на полях: знак *"плюс"* (+) – те, що мені було відомо; знак *"мінус"* (–) – це те, що для мене зовсім нове, неочікуване; знак *"оклику"* (!) – найбільш важливі думки; знак *"запитання"* (?) – фрагменти, що викликали в мене запитання, я хочу про це дізнатися більше. Цей прийом вимагає від учнів не просто читати, а вчитуватися в текст, відстежувати власне розуміння в процесі читання тексту, бути уважними, позначати незрозуміле.

Прийом *"читаємо та запитуємо"* рекомендуємо для вивчення матеріалу, який учні мають добре зрозуміти та засвоїти. Перед виконанням вправи діти, що сидять за одною партою, розподіляють між собою ролі: один запитує, інший відповідає. Спочатку читають абзац або частину тексту, визначену вчителем. Далі кожен із учнів по черзі виконує свою роль. Опрацьований текст варто обговорити, визначивши найкращі запитання учнів під час виконання вправи.

Навчити учнів аналізувати текст у підручнику допомагає прийом критичного читання *"запитай у автора"*. Учитель пропонує учням прочитати текст та скласти до нього питання. Учень, який бажає бути *"автором"* йде до дошки, а решта дітей задають йому свої запитання. Таким чином, змінюючи авторів, обговорення продовжують доти, доки в учнів є запитання.

Учні не мислитимуть критично, якщо вчитель не створить творчої атмосфери, що сприятиме активному залученню школярів до процесу навчання, а для цього треба дозволити учням вільно розмірковувати. Роботу в малих групах варто використовувати для вирішення складних проблем, що потребують колективного обговорення. Наприклад, моделювання ситуацій морально-етичного змісту та визначення шляхів їх розв'язання. Організуючи роботу в класі, відомі методисти О. Пометун, Л. Пилипчатіна рекомендують переконатися, що учні володіють знаннями й уміннями, необхідними для виконання завдання. Якщо робота виявиться надто складною для більшості учнів, вони не докладатимуть зусиль. Важливими елементами групової роботи є опрацювання змісту й демонстрація групами результатів колективної діяльності [7: 139].

Для розвитку навичок спілкування, вмінь переконувати, на нашу думку, ефективним є прийом "два – чотири – всі разом". Наприклад, вчитель ставить учням запитання для обговорення: "Обґрунтувати необхідні умови дружніх стосунків". Учні обговорюють питання спочатку в парах, потім об'єднуються в четвірки й обговорюють попередні рішення щодо проблеми та приймають спільне рішення, далі переходять до колективного обговорення проблеми.

На третьому етапі уроку, тобто на етапі рефлексії, учні згадують, виявляють, усвідомлюють основні компоненти своєї діяльності на уроці – її зміст, способи, проблеми, шляхи їх вирішення, отримані результати тощо. Розвиток здатності до рефлексії набуває важливого значення в молодшому підлітковому віці, коли виникає потреба в самопізнанні й самовизначенні. Рефлексія може бути проведена як вправа "незакінчене речення" (може бути усною чи письмовою). Учні продовжують записані на дошці речення: "На сьогоднішньому уроці я навчився...", "Мені було цікаво дізнатися...", "Сьогодні я замислився над проблемою..." тощо.

Однією із форм письмової рефлексії може бути написання есе (твору-роздуму) з чітким викладенням власної позиції, у якому варто дати відповідь на основні питання уроку. Наприклад, пропонуємо учням письмово поміркувати над висловлюваннями відомих учених: "Сутність будь-якої людини, як у дзеркалі, відображається в її вчинках" (Авіценна), "Найщасливіша людина та, яка дарує щастя найбільшій кількості людей" (Д. Дідро), "Совість – найкраща з повчальних книг, якими ми володіємо; в неї варто заглядати якомога частіше" (Б. Паскаль).

На цьому етапі уроку з метою створення умов для формування в учнів здатності оцінювати власну поведінку та поведінку інших з позиції моральних норм та етикетних правил, вимог міжкультурного спілкування та толерантності доцільним є системне запровадження самооцінювання учнів і взаємооцінювання учнями один одного.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що навчання на уроках етики потрібно організовувати таким чином, щоб учень відчував себе вільним, проявляв ініціативу й самостійність, творчо залучався до засвоєння навчального матеріалу, вчився слухати і говорити, формулювати власну думку, правильно її висловлювати доводити свою точку зору, аргументувати і дискутувати, будувати конструктивні стосунки з оточенням.

Отже, можна зробити висновок про те, що формування критичного мислення на уроках етики можливе за таких методичних умов: урахування вчителем вікових та психолого-педагогічних особливостей молодших підлітків, чітка організація пізнавальної діяльності учнів на кожному етапі уроку (виклик, осмислення, рефлексія); обов'язкове поєднання індивідуальної, групової й колективної форм організації навчання; створення на уроці атмосфери взаєморозуміння, взаємоповаги, творчого співробітництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ліпман Метью. Чим може бути критичне мислення? / Метью Ліпман // Вісник програм шкільних обмінів. – 2006. – № 27. – С. 17–23.
2. Вайнштейн Марк. Каркас критичного мислення / Марк Вайнштейн // Вісник програм шкільних обмінів. – 2006. – № 27. – С. 23–26.
3. Бондарук І. П. Методика розвитку критичного мислення учнів у процесі навчання всесвітньої історії / І. П. Бондарук // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : [збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини] / [ред. кол. Н. С. Побірченко (гол. ред.) та інші]. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. – Випуск 39 – Частина 2. – С. 88–95.
4. Терно С. О. Критичне мислення : чергова мода чи нагальна проблема? / С. О. Терно // Історія в школах України. – 2007. – № 4. – С. 13–15.
5. Десятов Д. Л. Практичні аспекти застосування методів критичного мислення на уроці історії / Д. Л. Десятов // Історія та правознавство. – 2007. – № 9 (109). – С. 5–11.
6. Технології розвитку критичного мислення учнів / [Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д.; наукова ред., передмова О. І. Пометун]. – К. : Плеяда, 2006. – 220 с.
7. Пометун О. І. Методика викладання етики : 5 клас : [методичний посібник] / О. І. Пометун, Л. М. Пилипчатіна. – К. : А.С.К., 2006. – 144 с.
8. Пометун О. І. Методика розвитку критичного мислення на уроках історії / О. І. Пометун // Історія і суспільствознавство в школах України : теорія та методика навчання. – 2012. – № 1. – С. 3–7.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Lipman Mathew. Chym mozhe buty krytychne myslennia [What Can Be the Critical Thinking?] / Mathew Lipman // Visnyk program shkil'nykh obminiv [The Journal on the Programmes of School Exchanges]. – 2006. – № 27. – S. 17–23.
2. Vainstein Mark. Karkas krytychnogo myslennia [The Frame of the Critical Thinking] / Mark Vainstein // Visnyk program shkil'nykh obminiv [The Journal on the Programmes of School Exchanges]. – 2006. – № 27. – S. 23–26.
3. Bondaruk I. P. Metodyka rozvytku krytychnogo myslennia uchniv u protsesi navchannia vsesvitnoi istorii [The Methodology of the Pupils' Critical Thinking Development in the Process of the World's History Learning] / I. P. Bondaruk // Psykhologo-pedagogichni problemy sil'skoi shkoly [Psychological and Pedagogical Problems of the Village School] : [zbirnyk naukovykh prats' Umans'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu imeni Pavla Tychyny] / [red. kol. N. S. Pobirchenko (gol. red.) ta inshi]. – Uman' : PP Zhovtyi O. O., 2011. – Vypusk 39. – Chastyna 2. – S. 88–95.
4. Terno S. O. Krytychne myslennia : chergova moda chy nagal'na problema? [Critical Thinking : the Latest Fashion or the Current Issue?] / S. Terno // Istoriia v shkolakh Ukrainy [History at Schools of Ukraine]. – 2007. – № 4. – S. 13–15.

5. Desiatov D. L. Praktychni aspekty zastosuvannya metodiv krytychnogo myslennia na urotsi istorii [Practical Aspects of Using the Methods of the Critical Thinking on the History Lesson] / D. L. Desiatov // Istoriiia ta pravoznavstvo [History and Law Studies]. – 2007. – № 9 (109). – S. 5–11.
6. Tekhnologii rozvytku krytychnogo myslennia uchniv [Technologies of the Pupils' Critical Thinking Development] / [Crawford A., Saul V., Mathews S., Makinster D. ; naukova red., peredmovi O. I. Pometun]. – K. : Pleiada, 2006. – 220 s.
7. Pometun O. I. Metodyka vykladannia etyky : 5 klas [Ethics Teaching Methodology : the Fifth Grade] : [metodychnyi posibnyk] / O. I. Pometun, L. P. Pylypchatina. – K. : A. S. K., 2006. – 144 s.
8. Pometun O. I. Metodyka rozvytku krytychnogo myslennia na urokakh istorii [Methodology of Critical Thinking Development on the History Lessons] / O. I. Pmetun // Istoriiia i suspil'stvoznavstvo v shkolakh Ukrainy : teoriia ta metodyki navchannia [History and Sociology Studies : Theory and Methodology of Learning]. – 2012. – № 1. – S. 3–7.

Матеріал надійшов до редакції 22.01. 2013 р.

Журба О. В. Формирование критического мышления учащихся на уроках этики.

В статье на основе анализа психолого-педагогической литературы и педагогической практики характеризуются принципы и особенности обучения путём внедрения технологии развития критического мышления. Обоснованы методические условия формирования критического мышления учащихся на уроках этики, раскрыты методы и приёмы, которые способствуют активизации познавательной деятельности школьников. Определены такие методические условия, направленные на формирование критического мышления на уроках этики: учет учителем возрастных и психолого-педагогических особенностей младших подростков, четкая организация познавательной деятельности на каждом этапе урока (вызов, осмысление, рефлексия); обязательное объединение индивидуальной, групповой и коллективной форм организации обучения; создание на уроке атмосферы взаимопонимания, взаимоуважения, творческого сотрудничества).

Zhurba O. V. Students' Critical Thinking Formation at the Lessons of Ethics.

Based on the analysis of the psychological and pedagogical literature and pedagogical practices, the article features principles and specifics of teaching through the development of the critical thinking. The paper outlines methodological conditions for the formation of critical thinking at the lessons of ethics and provides methods and techniques that enhance students' cognitive activity. Such methodical conditions, directed on the critical thinking formation on the lessons of ethics are determined: the teacher's consideration of the young teenagers' age-related and psychological-pedagogical peculiarities, the accurate organization of the cognitive activity of the each stage of the lesson (challenge, consideration, reflection); the necessary combination of individual, group and collective forms of the learning organization; the atmosphere creation of the mutual understanding, respect, creative collaboration) at the lesson.